ברכות קריאת שמע

החלק הראשון של הברכה הוא החלק המתחיל ב"אמת ויציב" ונגמר ב"ואין לנו עוד אלוקים זולתך". חלק זה של הברכה עוסק בהכרזה שלנו על אמונה בלתי ניתנת לערעור בהשגחה הנצחית של ה' על ישראל עמו, בכל הדורות ובכל הזמנים, לעד ולעולמי עולמים.
לכן יש בו פירוט רב וכל מיני תיאורים הכוללים את כל הבחינות וכל הצדדים, עד כדי כך שיש בו שימוש ב-15 ווי"ן: "ויציב ונכון וקיים ויפה ואהוב" וכו' וכו'.
אנו גם מזכירים פעם אחר פעם את המילה 'אמת' כדי לבטא באופן ברור ומוחלט את הוודאות שלנו באמיתת האמונה.

הלכה

שבת מברכים

נוהגים בשבת שלפני ראש חודש להכריז אימתי יהיה ראש חודש, ולברכו שיחדשהו הקב"ה עלינו ועל כל עמו ישראל לטובה ולברכה. הטעם לכך שמכריזים על החודש בשבת הוא שאז כל הקהל נמצא בבית הכנסת, ושומע מתי יחול ראש חודש.
יש במנהג זה גם זיכרון מסוים לקידוש החודש שהיה נעשה בעבר בבית הדין, ולכן נוהגים להזכיר את זמן המולד. נהגו לעמוד בעת ההכרזה על ראש חודש, גם זאת זכר למצוות קידוש החודש, שהרי הקהל נהג לעמוד בפני בית הדין בעת קידוש החודש.
רק לפני ראש חודש תשרי אין מברכים את החודש, מפני שממילא הכול יודעים עליו, שהוא יום טוב של ראש השנה.

יחד כולם

הגענו לסוף השבוע ואפשר כבר להריח את השבת בפתח. זה הזמן להעמיק עוד קצת. למדנו בתחילת השבוע שהכלל הוא המקור של הפרט ושורשו. בלי כלל אין פרט. לאור העיקרון החשוב הזה נעלה עוד קומה.
נניח שאני נכנס להתפלל עם חבר שלי, מסיים לפניו ויוצא. שימו לב מה יש לחז"ל לומר עליו: "תניא...שנים שנכנסו להתפלל, וקדם אחד מהם להתפלל ולא המתין את חברו ויצא - טורפין לו תפילתו בפניו...ולא עוד אלא שגורם לשכינה שתסתלק מישראל..." (!!!) האין זה קצת מוגזם? מה בסך הכול עשיתי? אז לא חיכיתי לו. הייתי לחוץ על הזמן שלי, והייתי חייב לרוץ. בגלל זה תסתלק עכשיו השכינה ולתפילה שלי אין שום ערך?
התשובה האמִתית על כל השאלות האלה מתחילה בשאלה: על מה התפללתי? על מה אני חושב כשאני מתפלל? האם אני מרוכז רק בעצמי, ברצונות שלי, בבקשות שלי, בעולם הקטן שלי? אם כן - סביר להניח שאצא החוצה בלי להמתין לחבר שלי.
כלומר, ההתנהגות שלי אחרי התפילה משקפת בדיוק את העמדה שמתוכה נכנסתי להתפלל. מי שמרוכז בזמן התפילה רק בעצמו יצא החוצה אחרי התפילה שקוע בעצמו. לכן גרמתי להסתלקות השכינה; ה' משרה את נוכחותו-שכינתו, כשיש שלום, השלמה והתחשבות בינינו כאן. אם אין שלום - אין שכינה.
ה' משרה את שכינתו בתפילה משום שהיא כללית, מתחשבת, רגישה לעולם הסובב את המתפלל. תפילה מתוך גישה פרטית פשוט מפספסת את רצון ה'. ה' רוצה שלכולם יהיה טוב ולא רק לי. אם אני שוכח את זה - סימן שלא הבנתי מה באמת ה' רוצה ממני.
למעשה, כשמתפללים בציבור, הרבה אנשים יחד, מגלים את המימד הכללי שבתפילה. הפרטים שהתאספו מראים שהם קשורים לשורש אחד. "יחד כולם קדושה לך ישלשו". תפילה כזאת קשורה יותר לרצון ה' שלא מתגלה רק ליחיד אלא לציבור. הרעיון העמוק הזה מתחיל בשניים, בהמתנה לחבר שמתפלל לידי, בלא להיות אגואיסט שחושב רק על עצמו.

אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי מאי דכתיב "ואני תפילתי לך ה' עת רצון". אימתי עת רצון, בשעה שהציבור מתפללים
(ברכות ח.)

ברכות קריאת שמע

החלק השני של הברכה עוסק בגאולת ישראל - "עזרת אבותינו". גאולה זו מתחילה ביציאת מצרים וקריעת ים סוף, והיא כוללת את סיפור השבח והשירה על שפת הים, שירתם של האסירים, הענווים והדלים הזקוקים לגאולת ה' משעבוד מצרים ומהתעללותם בנו.
גאולה זו היא שיא הצדק והיושר של העולם, ובלעדיה הוא מעוות ותקוע. אין זו רק גאולה שהייתה פעם, אין זה עוד אירוע היסטורי חשוב. גאולה זו היא ההתחלה של כל הגאולות כולן ויסודן, כי בה נוצרה האפשרות לחיות חיים של חירות ושל עצמאות מכל שיעבוד זר.
גם גאולתו של כל אחד מאתנו מִמָּצריו ומחסרונותיו הפרטיים נובעת מגאולה זו. רק לאחר הזכרת גאולה זו אפשר לגשת לתפילת העמידה, לעמוד מול בוראנו באמת.

הלכה

תפילין וציצית בקריאת שמע ובתפילת שחרית

חובה מדברי חכמים לקרוא קריאת שמע של שחרית עם תפילין, שנאמר בפרשת 'שמע': "וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ", וכן נאמר בפרשת 'והיה אם שמע': "וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם", ולכן ראוי לקרוא פסוקים אלו עם תפילין. ואמרו חכמים: "כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין - כאילו מעיד עדות שקר בעצמו".
ומכל מקום, גם מי שאין לו תפילין צריך לקרוא קריאת שמע, מאחר שאלו שתי מצוות שאינן מעכבות זו את זו, ואם לא זכה לקיים מצוות תפילין, לפחות יקיים מצוות קריאת שמע. ואינו נחשב כמעיד עדות שקר, הואיל והוא אנוס.
גם תפילת עמידה של שחרית ראוי להתפלל בתפילין, וזהו חלק מקבלת עול מלכות שמים בשלמות.

רקמה אנושית אחת

שבת הגיעה. מנוחה ושמחה, אור ליהודים. אפשר לחתום עכשיו בנחת את הנושא החשוב שלמדנו לאורך השבוע. ולקינוח - מעט יותר עומק, כפי שמתאים לשבת - יום של נשמה יתירה.
ראינו השבוע את ערך התפילה בציבור מכל מיני זוויות; החל ביתרונות החברתיים שאנו מרוויחים וכלה בסיבות פנימיות יותר שקושרות את הכלל והפרט יחד. נמשיך עכשיו לעיקרון חשוב נוסף שייתן לנו אולי קצת פרופורציות וסדרי עדיפויות לתפילה שלנו.
נשתמש בשתי דוגמאות. דוגמה אחת לקוחה מדברי ריה"ל בספר הכוזרי: בארץ רחוקה פרצה מלחמה. המלך הוציא צו שמחייב את כל האזרחים לתרום כסף בדחיפות לקופת המדינה לשם בניית חומות הגנה. אולם אחד האזרחים חשב לעצמו: "למה להשתתף עם כולם, אני אבנה חומה מסביב לבית שלי וזה בוודאי יהיה יעיל יותר". מיותר לציין עד כמה יהיה העסק יקר יותר, וכמה הוא יהיה חסר תועלת כאשר תיכבש הארץ ורק ביתו יישאר מוגן...
דוגמה נוספת דורשת קצת יותר דמיון יצירתי: אדם הולך לרופא לבדיקת דם בגלל כאב שהחל לחוש בלבו. בקופת החולים מתקוממת האצבע ואומרת לאיש: "למה מה קרה שיוציאו ממני דם?? אני בסדר גמור, זה הלב שלך שיש לו בעיות אז שיוציאו ממנו דם..." האצבע קצת שכחה שאם הלב יפסיק לעבוד - גם היא תסיים את הקריירה שלה.
ממש כמו הסיפור המפורסם על האדם שקדח בספינה. הוא לא הבין שכולם אִתו באותה הספינה והוא לא יכול להתנתק מכל הסביבה ולקדוח להנאתו בחדרו.
ברמה הגבוהה ביותר, אדם מבין שלחיים האישיים שלו אין משמעות בלא הכלל. מכאן יכולים חיילים למסור את נפשם לטובת הכלל, כי הם מרגישים כמו איבר שמקבל את כוחו מן הגוף, שהוא הכלל, וממילא מוכן להסתכן במישור האישי למען המסגרת הכללית יותר. אבל לא בכל רגע נמצאים במציאות של מסירות נפש כחיילים, אז איך חיים ככה ביום יום? לזה, עונה ריה"ל, מחנכת התורה כולה בכל הדרכותיה: מעשרות, מתנות כהונה, שמיטה, ברכות, שבתות וחגים ולעניינו - בתפילות - על הציבור ואִתו.
זוהי כל התורה כולה על רגל אחת - להיות כלליים; לחשוב בגדול, לרצות בגדול, לאהוב ולהיות אכפתי לכל בריותיו של ה'.
שנזכה בעזרת ה'. שבת שלום!

השבוע ראינו:

היחיד הוא איבר מהכלל. לכן התפילה הפרטית מקבלת את ערכה האמיתי מן הקשר לכלל. התפילה בציבור היא ערך שבונה מסגרת חיובית בחברה. מעבר לכך היא נותנת ביטוי לקשר שלו ה' לציבור ולא רק ליחיד. כגון שהיחיד יהיה קשור יותר לציבור ויצא מהמסגרת הפרטית שלו, הוא יהיה קשור יותר לרצון ה'.